

Nom i cognoms..... Grup.....

EXERCICI 1

Els texts 1 i 2 mantenen idees contraposades sobre el llenguatge, els éssers humans i els animals. Quina és la idea principal de cadascun? Quins arguments presenten cadascun per defensar aquesta idea principal?

Text 1

El hombre, es por naturaleza, un animal social [...] La causa de que el hombre sea un ser social, más que cualquier abeja y que cualquier otro animal gregario, es clara. La naturaleza, como decimos, no hace nada en vano. Sólo el hombre, entre los animales, posee la palabra. Las voces una indicación del dolor y del placer, por eso la tienen también los otros animales, ya que su naturaleza ha alcanzado hasta tener sensación del dolor y del placer, y así se indican estas sensaciones unos a otros. En cambio, la palabra humana existe para manifestar lo conveniente y lo dañino, así como lo justo y lo injusto, y esto es lo propio de los humanos frente a los demás animales: poseer, de modo exclusivo, el sentido de lo bueno y lo malo, lo justo y lo injusto, y las demás apreciaciones. La participación comunitaria en éstas funda la familia, el clan y la ciudad.

ARISTÓTELES, **Política**

Text 2

Realment serem capaços de conversar amb els animals? Durant més de 20 anys els científics es van esforçar a ensenyar-los formes humanes de comunicació. Els intents van començar el 1966, amb un ximpanzé anomenat Washoe. També es van fer cèlebres el goril·la Koko, que sabia fer rimes i el ximpanzé Sarah. Kanzi fins i tot va aprendre a teclejar els seus pensaments en un ordinador. Però les gestes de Washoe, Sarah i Kanzi van anar caient en l'oblit i aquesta línia d'investigació va conduir a un canvi d'òptica en l'enfocament del problema: enlloc de voler *humanitzar* els animals, els científics van començar a posar-se en la seva pell o, més exactament, a prendre part en les seves converses. La sorpresa va ser majúscula. La comunicació natural de les mones va resultar ser molt més rica i molt més semblant a la humana del que es pensaven.

Alguns científics ho sospitaven des de feia algun temps. El zòdleg de Nova York Tom Struhsaker va observar, en un dels seus viatges al parc nacional africà d'Amboseli, que els macacos verds usaven diferents senyals d'alarma. Un lladruc excitat significa: *atenció, s'apropa un lleopard*. Quan senten aquest senyal, tots els macacos s'enfilen ràpidament a l'arbre més proper. Una mena de tos serveix per avisar: *compte, ve un lleó*. Un curt però enèrgic *raap* vol dir que l'agressor és una àliga, mentre que un grinyolar agut denuncia la presència d'una serp, però només si es tracta d'una pitó gegant, ja que els macacos posseeixen una capacitat de reacció tan acusada que no els resulta difícil esquivar l'atac d'una serp més petita. Aquestes converses entre macacos mostren clarament una cosa que els experiments amb llengües artificials no aclarien: el llenguatge natural de les mones es compon de codis simbòlics el significat dels quals comprenen tots els membres del grup, característica que fins llavors s'atribuïa exclusivament al llenguatge humà.

Les observacions d'Struhsaker van animar d'altres investigadors a dur a terme experiments més sofisticats. Mentre que un bon observador pot distingir un crit d'alarma d'un altre, no succeeix el mateix amb els crits de contacte. Per a l'oïda humana tots aquests crits sonen molt semblants. Només amb l'ajut d'un espectrògraf acústic, un aparell que permet desglossar qualsevol so en els seus components, es va aconseguir desxifrar, almenys en part, aquest codi. La sintaxi del llenguatge dels crits consta de paraules combinades amb gran precisió i lògica, tal com ho requereix cada situació. Per exemple, quan dos macacos busquen menjar i un d'ells interfeix les intencions de l'altre, l'animal de major rang adverteix *aquí estic*, a la qual cosa l'altre respon educadament *d'acord, ja me'n vaig*. Altres crits signifiquen: *em dispenso a sortir a terreny obert* o *s'apropa un ramat desconegut*.

Més sorprenent encara fou descobrir que els primats manipulen el seu llenguatge de forma conscient, com ho demostra el fet que, fins i tot, l'utilitzen per mentir, una facultat *intel·lectual* que fins llavors es creia reservada als humans. El següent episodi és prou eloqüent: un ximpanzé que acabava de menjar i, per tant, ja no tenia gana, va trobar entre la vegetació un succulent menjar. Però casualment també l'havia detectat un altre. El primer a descobrir-lo, que pel que sembla no era molt amic del segon, li va cridar amb tot el cinisme del món: *no et molestis, aquí no hi ha res comestible*. Després, va esperar tranquil·lament que l'enganyat se n'anés, per avisar un congènere amic, tot i que no va fer-ho amb el típic crit que anuncia la descoberta d'aliment perquè no el sentís l'intrús que encara era a prop, sinó amb el crit que significa *apropa't, vull acariciar-te*. Efectivament, al cap de poc va aparèixer el seu amic, a qui va mostrar el menjar amb un gest discret.

La investigació en el camp de la comunicació animal és cada vegada més exhaustiva. Katherine Paine ha estudiat el misteriós idioma dels elefants. Aquests animals emeten brams molt greus en una gamma de freqüències compresa entre els 14 i els 24 hertzis, pràcticament inaudibles per a l'oïda humana. No és casual que els elefants es comuniquin amb infrasons. A la sabana, el seu hàbitat natural, els tons greus (ones molt llargues) arriben a distàncies més grans que els aguts, que *s'enganxen* abans en els arbres. Anteriorment, ja havia observat sovint que, en un moment determinat, tots els elefants d'un ramat canviaven de direcció alhora, malgrat que entre el primer i l'últim del ramat hi havia una considerable distància. És el seu llenguatge infrassònic el que els avisa. Un llenguatge inaudible per nosaltres que també intervé en l'aparellament d'aquests gegants. Abans, els investigadors es preguntaven com era possible que els mascles trobessin una femella en zel que es trobava a quilòmetres de distància. Ara comprenen el truc: senzillament, les femelles pregonen als quatre vents la seva disponibilitat per mitjà d'infrasons.

Els xiulets dels dofins, els càntics de les balenes, el grinyir de les mones, les vibracions sonores dels elefants... per molt diferents que ens semblin aquests sistemes naturals de comunicació entre els animals, hi ha alguna cosa comuna a tots ells, es tracta d'un llenguatge emocional que potser amaga un *esperanto* universal.

Muy Especial, nº X, 1993.

EXERCICI 2

El text 3 presenta la teoria del *relativisme lingüístic*. El text 4 és d'un antropòleg representant màxim del relativisme lingüístic o del referencialisme lingüístic?

Justifica la teva resposta amb referències al text.

Text 3

quants colors hi ha allà a tora?

Parlem amb tota naturalitat dels colors de les coses: el blau del capvespre, el blanc de la neu... Les coses *tenen* colors, així és com ho experimentem de forma immediata i natural. Però *què són els colors i quants n'hi ha?*

Alguns pensaments no poden pensar-se en qualsevol llengua.

Tsvietáieva

Des del punt de vista purament físic els colors són franges de l'espectre de la llum. A cada color li correspon una determinada banda de longituds d'ona dintre de l'espectre perceptible per a l'ull humà, entre el roig i el violeta. Això representa una part molt petita (1/70) de tot l'espectre electromagnètic. Més enllà d'aquests límits hi ha multitud d'ones que s'escapen a la nostra visió: els raigs infraroigs i ultraviolats, les ones hertzianes, etc., algunes de les quals són vitals per a d'altres espècies animals com ara els rat-penats, que són cecs però en canvi s'orienten per mitjà d'ultrasons. L'espectre electromagnètic, des del punt de vista físic, és un continu i és la nostra llengua que l'ha segmentat separant i distingint els colors d'una determinada manera. Però altres llengües i cultures allunyades de la nostra ho han fet de formes sorprenentment diferents:

Roig 800-650 mμ
Taronja 650-590 mμ
Groc 590-550 mμ
Verd 550-490 mμ
Blau 490-460 mμ
Blau d'indi 460-440 mμ
Violeta 440-390 mμ

▲
Longituds d'ona corresponents als colors de l'espectre electromagnètic segons el català. (mμ = mil·limicrones)

► Distincions cromàtiques segons altres llengües

- ✓ El bretó i el gal·lès, igual que els indis navahos, cobreixen amb un sol nom el nostre blau i el nostre verd sense distingir-los.
- ✓ El marró, el rosa i el violeta són innovacions recents a Europa, van néixer amb les llengües romàniques ja que el llatí clàssic no els distingia. L'excepció és l'alemany, que no introdueix el violeta fins al segle XIX per influència del francès. Abans del segle XIX els alemanys consideraven el violeta com un marró.
- ✓ En moltes llengües africanes només existeixen tres paraules per als colors. Corresponen al nostre blanc, negre i vermell, malgrat que serveixen també per cobrir la resta de l'espectre. És a dir, el groc, el verd o el blau per exemple, són variacions dels tres colors bàsics.
- ✓ Els Dani, una tribu aborigen de Nova Guinea, es conformen amb dos colors bàsics per dividir en dues meitats tot l'espectre.
- ✓ Els indis bororos de la selva amazònica tenen disset paraules diferents per al nostre verd.
- ✓ Les llengües esquimals disposen d'entre nou i vint blancs diferents.
- ✓ Els pobles de les illes polinèsies tenen centenars de mots per distingir els tons del mar que nosaltres reduïm a gris, blau i verd.

qüestions de debat

Descartem, d'entrada, la possibilitat que tots aquests humans siguin daltònics. Haurem de preguntar-nos, doncs, algunes coses: quants colors hi ha en realitat? Totes aquestes diferències són només una qüestió de noms? Hi ha els mateixos colors per a tots? Quins? O bé haurem d'acceptar que uns determinats colors només existeixen per aquells que tenen noms per distingir-los? Però llavors, on són els colors? En poques paraules: els colors estan en el llenguatge i, per tant, en la ment de l'home, o en les coses mateixes?

una resposta: el relativisme lingüístic

Diversos experiments dels psicòlegs confirmen el que tots sabem per pròpia experiència: si no disposem d'un nom específic per aïllar un determinat segment de l'espectre com un color, tenim problemes per a reconèixer-lo i identificar-lo. De manera que percebem millor aquells colors per als quals disposem d'un nom, i som gairebé cecs per als colors que no sabem anomenar. Però ja que, tal com hem dit, l'espectre de la llum és un continu, ens podem preguntar si de fet existeix un color per al qual no tenim un nom.

Cal no confondre els colors amb la seva causa física. Seria més exacte dir que cadascuna de les longituds d'ona de la llum de fet no és un color, sinó que és només el *detonant físic* de la nostra experiència del color. Quan les radiacions de la llum no absorbida per un cos impacten sobre el nostre ull, desencadenen tot un procés de transmissió d'un impuls nerviós que culmina amb l'experiència o percepció mental d'un determinat color. Però, de quin color? Això dependrà menys de la longitud d'ona de què es tracti que no pas del repertori de noms per classificar els colors que tingui el subjecte, és a dir, de les semblances i diferències que el subjecte estigui acostumat a reconèixer. Perquè és la llengua qui ens acostuma a agrupar certes coses en una mateixa categoria i no en una altra, ressaltant-ne les semblances i desestimant-ne les diferències i, així, ens ensenya a veure i a mirar. I tant ens ensenya, que les seves distincions ens acaben semblant naturals, com si fossin les coses mateixes les que ens diguessin com volen ser agrupades. No existirien doncs els colors, si no existís l'ull i la mirada que els veu i els ordena posant-los un nom; igual com no existiria la música si no existís l'oïda de l'home. El que hi hauria igualment serien ones de llum i de so, però les ones de la llum i del so no tenen colors ni musicalitat sinó, en tot cas, freqüències i longituds... La realitat no té, doncs, per si mateixa, colors ni música.

En definitiva, la tesi del relativisme lingüístic defensa que **el llenguatge no és només un vehicle d'expressió del pensament ni tampoc és un mirall del món, sinó que aporta tota una forma peculiar d'organització de les dades de l'experiència.** La llengua influeix i condiciona la percepció i conceptualització del món, perquè ens indica quines són les diferències rellevants i destacables del continu indiferenciat dels estímuls provinents de l'exterior.

Text 4

Llengua dels hopi (tribu índia de Nord-Amèrica)

El temps és calculat per *dia i nit*, el compte es realitza mitjançant ordinals: 1er, 2on, 3er, etc. [...] Aquesta és la forma de comptar les successives reaparicions d'un *mateix* home o cosa incapaç de formar cap grup per si sola. L'analogia no funciona amb el període cíclic del dia de la mateixa manera que amb diversos homes, que és precisament el que nosaltres tendríem a fer, sinó que procedeix com si es tractés de visites successives del *mateix home*. [...] Hom pot preparar les visites posteriors del mateix home elaborant la visita que està fent ara. Així és com els hopi actuen amb la formació del futur. Podríem dir que la societat hopi comprèn el nostre proverbi *allò que ha començat bé, ja està mig fet*, però en canvi no pot entendre que *demà serà un altre dia*. [...] A la llengua hopi se la pot anomenar una llengua intemporal. Reconeix el temps psicològic, que s'assembla molt a la *duració* de Bergson, però aquest *temps* és bastant diferent del temps matemàtic T, usat pels nostres físics [...] Per nosaltres, el temps és un moviment en l'espai. [...] pel hopi, el temps no és moviment, sinó un *arribar més tard* de cada cosa que es pot fer i, per tant, no es malbarata sinó que s'acumula. S'està acumulant un canvi invisible que tindrà la seva expressió en esdeveniments posteriors. Com hem vist, és com si el retorn del dia fos percebut com el retorn de la mateixa persona, una mica més vella però amb totes les impressions d'ahir, i no com *un altre dia*, o sigui, com una persona completament diferent. [...] El hopi no pot dir *vaig estar tancat cinc dies*, sinó *vaig ser alliberat el cinquè dia*. Una paraula que es refereixi a aquesta classe de temps no pot tenir plural, com és el cas de *dia*. El verb hopi és intemporal, no fa distinció entre el present, el passat, i el futur de l'esdeveniment mateix, però sempre ha d'indicar quin tipus de validesa intenta donar el parlant a l'exposició del fet que relata: si és l'informe d'un esdeveniment real (sense distingir entre el nostre present i passat), si es tracta d'una expectativa (un desig o una esperança) o d'una generalització.

B. L. Whorf, *Lenguaje, pensamiento y realidad*, 1971.